

Uppdrag att ta fram en ny modell för beräkning av ränta på studielån

Innehåll

Innehåll.....	2
1 Sammanfattning.....	4
2 Uppdraget.....	5
2.1 CSN:s utgångspunkter för uppdraget.....	5
3 Nuvarande reglering.....	7
3.1 Återbetalningstid.....	7
3.2 Beräkning av årsbelopp och avräkningsordning.....	7
3.3 Ny återbetalningstid.....	9
4 Ny återbetalningstid.....	10
4.1 Ny återbetalningstid efter ansökan.....	10
4.2 Ansökningsförfarandet.....	11
4.3 Ikraftträdande.....	12
5 Alternativ lösning.....	13
5.1 Ändrade betalningsvillkor.....	13
5.2 Ansökningsförfarandet.....	15
5.3 Ikraftträdande.....	15
6 Konsekvenser.....	16
6.1 Konsekvenser för låntagarna vid ansökan om ny återbetalningstid.....	16
6.1.1 Låntagare med kortare än maximal återbetalningstid.....	16
6.1.2 Särskilt om låntagare med nedsättning.....	18
6.1.3 Särskilt om obetalda årsbelopp.....	19
6.1.4 Låntagare med maximal återbetalningstid.....	20
6.1.5 Särskilt om effekterna för låntagare med studielån tagna mellan 1 januari 1989 och 30 juni 2001 (samt studielån tagna från 1 januari 2022).....	23
6.2 Konsekvenser för låntagarna vid ansökan om ändrade betalningsvillkor.....	24
6.2.1 Låntagare med kortare än maximal återbetalningstid.....	25
6.2.2 Särskilt om låntagare med nedsättning.....	26
6.2.3 Särskilt om låntagare med obetalda årsbelopp.....	27
6.2.4 Låntagare med maximal återbetalningstid.....	28
6.3 Konsekvenser för studiemedlets rekryterande effekt.....	31
6.4 Konsekvenser för CSN.....	33
6.4.1 Kostnader.....	33
6.4.2 Lösningförslag – Ny återbetalningstid.....	34
6.4.3 Lösningförslag ökat antal digitala utskick.....	35

6.4.4	Lösningförslag – Ändrade betalningsvillkor.....	35
6.5	Konsekvenser för jämställdheten.....	36
6.6	Konsekvenser för staten.....	36
6.6.1	En jämförelse mellan ny återbetalningstid och ändrade betalningsvillkor	37
7	Författningsförslag.....	40
7.1	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395).....	40
7.2	Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).....	41
7.3	Alternativt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	42

1 Sammanfattning

I oktober 2021 fick CSN i uppdrag av regeringen att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån. I uppdraget ingår även att lämna förslag på hur en ny återbetalningstid ska kunna beräknas för att motverka de ökade kostnadernas inverkan på låntagarens privatekonomi.

I denna delrapport redovisar CSN hur en ny återbetalningstid ska kunna beräknas för de låntagare som påverkas av en ny räntemodell (punkt 3 i uppdraget). CSN redovisar även vilka konsekvenser som uppstår för låntagare samt lämnar författningsförslag.

CSN har tagit fram två alternativ till hur återbetalningstiden efter ansökan ska kunna förlängas.

1. För de låntagare som inte redan har fått en maximal återbetalningstid föreslår CSN att en ny återbetalningstid ska kunna fastställas efter ansökan av låntagaren (se kap. 4 nedan). Den nya återbetalningstiden föreslås beräknas i enlighet med de bestämmelser som gäller för annuitetslån utbetalda före den 1 januari 2022. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som kvarstår till dess låntagaren fyller 60 år.

CSN konstaterar att återbetalningstidens längd kommer att påverkas av olika faktorer. Längden på den nya återbetalningstiden kommer därför variera med hänsyn till låntagarens individuella situation. CSN bedömer dock att återbetalningstiden i de allra flesta fall enbart kommer att förlängas marginellt om en ny återbetalningstid fastställs.

2. I stället för att ansöka om ny återbetalningstid enligt punkt 1 ovan föreslår CSN som ett alternativ att samtliga låntagare med annuitetslån utbetalda före den 1 januari 2022 ska få möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånet enligt de nya regler som gäller för lån utbetalda från och med den 1 januari 2022 (se kap. 5 nedan). Efter en ansökan om ändrade betalningsvillkor räknas en ny återbetalningstid ut enligt de nya reglerna. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som kvarstår till dess låntagaren fyller 64 år.

CSN väljer att presentera det alternativa förslaget till hur återbetalningstiden ska kunna förlängas för att CSN anser att förslaget har flera fördelar. Det blir bland annat enklare att kommunicera med låntagaren och förklara vad en ändring av betalningsvillkoren leder till. Förslaget innebär att även de som har maximal återbetalningstid kan få en ny återbetalningstid fastställd.

Utvecklingskostnader

CSN:s befintliga systemstöd måste anpassas för att kunna hantera den nya räntan. Dessutom krävs utveckling för att införa ett nytt ansökningsförfarande avseende ny återbetalningstid. Systemutveckling, utbildning m.m. tidsuppskattas till 13 900 timmar till en kostnad av 8,1 mnkr. Vid ett införande av CSN:s alternativa förslag uppskattas kostnaderna istället till 3,6 mnkr.

I samband med utredningen har CSN sett ett stort behov av att förenkla låntagarens val av digitala utskick och öka antalet digitala utskick, både till myndighetsgemensamma brevlådor och till CSN:s Mina sidor. För att förenkla kundens val av digitala utskick och öka CSN:s digitalisering föreslås att en ny generell digital lösning ska utvecklas. Denna systemutveckling tidsuppskattas till 11 100 timmar till en kostnad av 6,6 mnkr.

2 Uppdraget

I oktober 2021 fick CSN i uppdrag av regeringen att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån. Utgångspunkterna för uppdraget är följande.

1. Statens samtliga kreditförslutser på studielån tagna efter 1988 ska finansieras via låntagarnas ränta,
2. den nya räntan bör fortsatt bygga på statens upplåningskostnad, på samma sätt som sker i dag, med ett påslag för att finansiera kreditförlusterna. Räntan baserad på statens upplåningskostnad och påslaget ska sättas ned med 30 procent för att motsvara det skatteavdrag för räntor som finns inom skattelagstiftningen,
3. låntagarnas ökade kostnad för lånet bör efter ansökan i vissa fall kunna tas ut genom att en ny återbetalningstid beräknas, och
4. den nya räntemodellen ska tillämpas för beräkning av räntan för budgetåret 2023.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 aviserat att räntan på studielån bör reformeras. Den nu gällande räntemodellen innebär att staten inte tar betalt för den förväntade förlusten som följer med kreditrisken i studielånen, utan enbart för upplåningskostnaden.

Regeringen har bedömt att det är rimligt att räntemodellen reformeras i den mån att den nya modellen täcker kreditförlusterna för samtliga lån och att de inte belastar statsfinanserna.

Den tänkta räntemodellen innebär att samtliga låntagare med lån efter 1988, dvs. både befintliga och kommande låntagare, betalar ett påslag på räntan som finansierar både äldre och kommande kreditförluster. Enligt uppdraget ska den nya räntemodellen kunna tillämpas från och med budgetåret 2023.

För att motverka de ökade kostnadernas direkta inverkan på låntagarens privatekonomi bör en ny återbetalningstid i vissa fall kunna beräknas efter ansökan. Det finns redan i dag bestämmelser i studiestödslagen som reglerar möjligheten att få en ny återbetalningstid beräknad, exempelvis om låntagaren har haft nedsättning av sitt årsbelopp de senaste tre åren. En utgångspunkt för den nya räntemodellen bör vara att låntagare som inte har en maximalt fastställd återbetalningstid bör kunna välja om den ökade lånekostnaden ska innebära att han eller hon får mer att betala årligen eller får en längre tid att betala på.

CSN ska inom ramen för uppdraget särskilt belysa konsekvenserna för låntagarna och lämna förslag på nödvändiga författningsändringar. Vidare ska CSN samverka med Riksgäldskontoret och inhämta synpunkter från Ekonomistyrningsverket. Uppdraget ska delredovisas den 1 februari 2022 och slutredovisas den 15 april 2022 för Utbildningsdepartementet.

2.1 CSN:s utgångspunkter för uppdraget

CSN har i arbetet med denna delrapport som avser låntagarnas möjlighet att ansöka om en ny återbetalningstid valt att fokusera enbart på låntagare med annuitetslån tagna mellan den 1 juli 2001 och den 31 december 2021.

Avgränsningen görs med hänsyn till att studielån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001 inte har någon fastställd återbetalningstid och att den höjda räntan därmed inte påverkar årsbeloppens storlek. Den ökade kostnaden kommer för dessa låntagare i stället att resultera i en längre återbetalningstid.

Vidare anser CSN inte heller att låntagare som tar lån från och med den 1 januari 2022 bör omfattas av möjligheten att välja om den ökade kostnaden ska tas ut genom högre årsbelopp

eller en längre återbetalningstid. Dessa låntagare kommer tidigast att påbörja återbetalningen av lånet under 2023. Återbetalningstiden för dessa låntagare kommer därför redan från början att beräknas med utgångspunkt från den nya räntemodellen.

Med hänsyn till ovanstående finns det inte ett behov av att införa någon möjlighet att ändra återbetalningstiden för dessa två låntyper.

Samma resonemang kan även appliceras på låntagare med annuitetslån tagna under andra halvåret 2021, eftersom de blir återbetalningsskyldiga i januari 2023 och således får en återbetalningstid fastställd med hänsyn till den nya räntemodellen. CSN anser dock att avgränsningen blir svårhanterlig om den nu nämnda gruppen låntagare skulle exkluderas från målgruppen som beskrivs i avsnittets första stycke.

3 Nuvarande reglering

I detta kapitel beskrivs relevanta delar av de bestämmelser som gäller för återbetalning av lån tagna mellan den 1 juli 2001 och den 31 december 2021 (annuitetslån).

De bestämmelser som beskrivs nedan har delvis ändrats från den 1 januari 2022. De äldre bestämmelserna tillämpas dock fortfarande för annuitetslån tagna till och med den 31 december 2021.

3.1 Återbetalningstid

Enligt 4 kap. 4 § första stycket studiestödslagen (1999:1395 i dess lydelse före den 1 januari 2022) ska återbetalningstiden normalt vara 25 år eller det lägre antal år som återstår till slutet av det år som låntagaren fyller 60 år.

Om årsbeloppet det första återbetalningsåret blir mindre än femton procent av prisbasbeloppet (motsvarande 7 245 kronor för år 2022) ska återbetalningstiden förkortas genom att årsbeloppet det första året fastställs till femton procent av prisbasbeloppet. Lån upp till cirka 215 000 kronor får en kortare återbetalningstid än 25 år.

För de låntagare som får kortare än maximal återbetalningstid beräknas tiden med fyra decimaler, vilket innebär att den kan fastställas till exempelvis 17,3254 år. Låntagaren får dock hela kalenderår på sig att betala, vilket i detta exempel skulle innebära 18 kalenderår.

Nedan redovisas exempel på hur lång återbetalningstiden blir vid olika skuldbelopp. Observera att återbetalningstiden kan variera beroende på storleken på prisbasbeloppet och låntagarens ålder.

Antal studieår	Skuld	Återbetalningstid i hela kalenderår
4 år	300 000 kronor	25 år
3 år	215 000 kronor	24 år
2 år	160 000 kronor	19 år
1,5 år	100 000 kronor	13 år
0,75 år	50 000 kronor	7 år

3.2 Beräkning av årsbelopp och avräkningsordning

Lånet och räntan ska betalas med ett visst belopp varje år (årsbelopp). Årsbeloppet beräknas med hänsyn till¹

1. skuldens storlek vid början av året minskad med tidigare års obetalda årsbelopp,
2. räntan² för kalenderåret,
3. den återstående återbetalningstiden, och
4. uppräkningsstalet som är två procent.

Den sista punkten om att årsbeloppet ska räknas upp med två procent är tänkt att motsvara regeringens inflationsmål och således ligga i linje med den samhällsekonomiska utvecklingen.³ Årsbeloppet räknas bara upp med två procent om full betalning sker och räntan är oförändrad

¹ 4 kap. 8 studiestödslagen (1999:1395).

² 4 kap. 1 § andra stycket studiestödslagen (1999:1395).

³ Prop. 1999/00:10 sid 111.

jämförd med föregående år. Om räntan förändras kan det kommande årets årsbelopp räknas upp med en något högre eller lägre procentenhet än de två procent som årsbeloppet annars ska räknas upp med.

Årsbeloppet beräknas även med hänsyn till skuldens storlek vid ingången av året, minskad med tidigare års obetalda belopp. Ett belopp är obetalt så länge det är debiterat och kan drivas in. Indrivningen upphör vid utgången av november månad det tredje året efter betalningsåret.⁴ Från och med den tidpunkten räknas det återförda beloppet med i årsbeloppsberäkningen. Det innebär att låntagare som har obetalda belopp, vars debitering upphör, kommer att få ett högre årsbelopp att betala, eftersom de obetalda beloppen återförs till det skuldbelopp som läggs till grund för årsbeloppsberäkningen.

Formel för beräkning av årsbelopp

$$\dot{A}_t = L \times (r - p) \times \frac{\left(\frac{1+r}{1+p}\right)^n}{\left(\frac{1+r}{1+p}\right)^n - 1} \times (1+p)^{(t-1)}$$

- n = antal återbetalningsår
- t = respektive år från 1 till n
- \dot{A}_t = årsbeloppet för varje år t, varvid t går från 1 till n
- L = studielånets storlek vid början av år 1
- r = låneräntan dividerat med 100
- p = årlig procentuell ökning av återbetalningen dividerat med 100

När en låntagare betalar in ett belopp till CSN ska inbetalningen räknas av i särskild ordning.⁵ Varje inbetalning som kommer in till CSN ska räknas av i följande ordning:

1. administrativa avgifter,
2. ränta,
3. kapital.

⁴ 4 kap. 27 § andra stycket studiestödslagen (1999:1395).

⁵ 4 kap. 7 § andra stycket studiestödsförordningen (2000:655).

3.3 Ny återbetalningstid

Som ovan redovisats fastställs återbetalningstiden när återbetalningen av lånet ska påbörjas.

Låntagaren har, efter ansökan, rätt att få en ny återbetalningstid fastställd om han eller hon har beviljats hel eller delvis nedsättning av årsbeloppet med hänsyn till sin inkomst eller med hänsyn till synnerliga skäl under minst tre år.

För den som har påbörjat sin återbetalning av annuitetslån och på nytt börjar studera med studiestöd kommer de nya lånen att läggas samman med tidigare annuitetslån.⁶ Återbetalningen av det nya lånebeloppet börjar året närmast efter det år som låntagaren har tagit det nya lånet. CSN räknar om återbetalningstiden med automatik varje år för de låntagare som tagit nya lån som uppgår till minst 50 procent av prisbasbeloppet. För år 2022 motsvarar det 24 150 kronor.

Återbetalningstiden kan också ändras i de fall där skulden har minskat med minst tio procent av prisbasbeloppet på grund av att låntagaren

- gjort en extra betalning,
- fått en del av skulden avskriven, eller
- fått återkrav av en del av skulden.

Förutsättningen för att återbetalningstiden i dessa tre fall ska räknas om är också att den återstående skulden är så pass liten att regeln om lägsta möjliga årsbelopp, 15 procent av prisbasbeloppet, träder i kraft.

I januari 2022 var det cirka 1,2 miljoner låntagare som var återbetalningsskyldiga på annuitetslån. Av dessa fick cirka 93 000 låntagare en omräknad återbetalningstid med anledning av skuldförändring (nyupplåning eller skuldminskning).

Varje gång en ny återbetalningstid beräknas kan låntagaren få en återbetalningstid på 25 år om skuldens storlek och låntagarens ålder medger detta.

Exempel – ny återbetalningstid efter nedsättning

Karl fick en återbetalningstid på 25 år när han blev återbetalningsskyldig. Han har haft nedsättning med hänsyn till sin inkomst under de tre första åren och ansöker därefter om ny återbetalningstid. Vid omräkningen av återbetalningstiden fastställs den nya tiden till 25 år. Det innebär att Karls återbetalningstid förlängs med tre år. Totalt får Karl därmed en återbetalningstid på 28 år.

Om en låntagare har fått återbetalningstiden omräknad, måste villkoren på nytt vara uppfyllda för att återbetalningstiden ska kunna räknas om på nytt. Det innebär att låntagaren måste få nedsättning i ytterligare tre år eller omfattas av något av de andra villkoren för att få en ny återbetalningstid.

Om återbetalningstiden redan är beräknad till det år låntagaren fyller 60 år kan återbetalningstiden inte förlängas ytterligare.

⁶ Avser studielån som har lämnats till och med den 31 december 2021. Studielån lämnade från och med den 1 januari 2022 omfattas av nya regler och kommer därför inte läggas samman med tidigare studielån. Nyupplåning från och med den 1 januari 2022 påverkar därför inte heller återbetalningstiden av tidigare lån lämnade till och med den 31 december 2021.

4 Ny återbetalningstid

CSN:s förslag: Vid införandet av en ny räntemodell ska en återbetalningsskyldig låntagare som inte har en maximal återbetalningstid kunna ansöka om att få en ny återbetalningstid fastställd.

Vid beräkningen av den nya återbetalningstiden ska reglerna i 4 kap. 4 § studiestödslagen (1999:1395 i dess lydelse före den 1 januari 2022) tillämpas. På så sätt fastställs den nya återbetalningstiden till maximalt 25 år eller den kortare tiden som återstår till utgången av det år låntagaren fyller 60 år.

4.1 Ny återbetalningstid efter ansökan

CSN föreslår att de låntagare som påverkas av räntereformen ska kunna ansöka om att få en ny återbetalningstid fastställd. Den nya återbetalningstiden bör enligt CSN fastställas i enlighet med det regelverk som gäller för annuitetslån utbetalda före den 1 januari 2022.⁷ Det innebär att återbetalningstiden kan bli som längst 25 år eller den kortare tid som återstår till dess låntagaren fyller 60 år. Möjligheten att få en ny återbetalningstid ska enbart omfatta de låntagare som inte redan har fått en maximal återbetalningstid.

När CSN fastställer den nya återbetalningstiden kommer hänsyn tas till samtliga omständigheter som påverkar återbetalningstiden. Det innebär att den nya tiden kommer att kunna påverkas på olika sätt beroende på låntagarens historik. Låntagare som t.ex. har sökt nedsättning eller inte betalat kommer att kunna få en något längre återbetalningstid jämfört med låntagare som betalat alla årsbelopp. Det beror på att samtliga faktorer som medfört att kapitalskulden inte minskat måste vägas in när en ny återbetalningstid fastställs (se avsnitt 3.1–3.3).

Med hänsyn till att låntagarnas situationer ser olika ut kommer den föreslagna regeln leda till olika resultat beträffande återbetalningstidens längd. CSN bedömer dock att återbetalningstiden i de allra flesta fall enbart kommer att förlängas marginellt.

Av exemplen nedan framgår hur olika faktorer påverkar den nya återbetalningstiden. Se kapitel 6 nedan för en mer detaljerad beskrivning av konsekvenserna av förslaget.

Exempel – Ny återbetalningstid (se tabell 6.2 nedan)

Henrik har ett annuitetslån på 180 000 kronor. Han har följt betalningsplanen. Den återstående återbetalningstiden är 20,2163 år vilket avrundas till 21 kalenderår. Med hänsyn till skuldens storlek kan den nya återbetalningstiden fastställas till 20,5171 år dvs. cirka 0,30 år längre. Återbetalningstiden blir även efter omräkningen 21 kalenderår.

⁷ 4 kap. 4 § (i dess lydelse före den 1 januari 2022) och 9–11 §§ studiestödslagen (1999:1395).

Exempel – Ny återbetalningstid vid nedsättning (se tabell 6.3 nedan)

Zarah har en återstående återbetalningstid på 20,9718 år vilket avrundas till 21 kalenderår. Hon har även sedan tidigare fått två årsbelopp delvis nedsatta med hänsyn till inkomsten. Zarah väljer att ansöka om ny återbetalningstid med hänsyn till den nya räntemodellen. När CSN räknar ut hennes nya återbetalningstid påverkar den omständigheten att hon haft nedsättning återbetalningstiden. Den nya återbetalningstiden räknas om från 20,9718 år till 21,5056 år dvs. cirka 0,53 år extra. Den nya återbetalningstiden avrundas till 22 kalenderår.

Exempel – Ny återbetalningstid vid obetalda årsbelopp (se tabell 6.4 nedan)

Erik har betalat på sitt lån i tre år och har en återstående återbetalningstid på 20,2163 år vilket avrundas till 21 kalenderår. Han har inte betalat tillbaka enligt den ursprungliga planen. Erik väljer att ansöka om ny återbetalningstid med hänsyn till den nya räntemodellen. Den nya återbetalningstiden räknas om från 20,2163 år till 21,6074 år dvs. cirka 1,39 år extra. Den nya återbetalningstiden avrundas till 22 kalenderår.

4.2 Ansökningsförfarandet

CSN föreslår att en ansökan om ny återbetalningstid ska göras senast den 30 november året innan den nya återbetalningstiden ska börja gälla. Detta överensstämmer med den ansökningstid som för närvarande tillämpas vid ansökan om ny återbetalningstid.⁸ Den nuvarande ansökningstiden är fastställd utifrån att återbetalning av ett annuitetslån alltid påbörjas vid ingången av ett kalenderår.⁹ Med hänsyn till det och att återbetalningstiden påverkar beräkningen av årsbeloppet kan den enbart fastställas vid ett årsskifte.

För att en ny återbetalningstid ska kunna fastställas med utgångspunkt från en reformerad ränta måste reglerna ha trätt i kraft. Det innebär att första gången återbetalningstiden kan räknas om är inför årsskiftet 2023/2024.

De låntagare som har möjlighet att ansöka om ny återbetalningstid påverkas i viss utsträckning av räntehöjningen från och med året efter räntereformen har implementerats och med störst effekt i slutet av återbetalningstiden. Med hänsyn till att låntagarnas årsbelopp knappt påverkas det år som den nya räntemodellen börjar tillämpas, anser CSN att det inte får några konsekvenser för låntagarna att de inte kan få återbetalningstiden omräknad samma år som införandet.

Det är CSN:s uppfattning att låntagaren enbart ska kunna ansöka om att få återbetalningstiden omräknad med hänsyn till räntereformen en gång. Det eftersom att låntagaren endast bör kompenseras för den nya räntemodellen vid ett tillfälle. Ansökan om ny återbetalningstid ska dock kunna göras under hela återbetalningstiden av lånet. Det med hänsyn till att låntagarnas återbetalningssituation ser olika ut och behovet av att ansöka om ny återbetalningstid varierar. Det bör därför inte införas någon tidsmässig begränsning i när ansökan om ny återbetalningstid kan göras, annat än i fråga om sista ansökningsdag under året.

En ansökan om ny återbetalningstid kan idag enbart göras manuellt via pappersblankett. Under 2021 ansökte och beviljades 220 låntagare en ny återbetalningstid med hänsyn till att de haft

⁸ 2 kap. 2 § CSNFS 2001:3.

⁹ 4 kap. 3 § studiestödslagen (1999:1395).

nedsatta årsbelopp i tre år. Om en möjlighet att ansöka om ny återbetalningstid med hänsyn till räntereformen införs kommer volymerna att öka betydligt eftersom alla låntagare som inte har en maximal återbetalningstid kommer att kunna få återbetalningstiden omräknad. Med hänsyn till det anser CSN att myndigheten fortsättningsvis även bör kunna ta emot ansökningar om ny återbetalningstid elektroniskt. En sådan tjänst skulle även gynna samtliga låntagare som ansöker om ny återbetalningstid.

CSN anser att en låntagare som ansöker om en ny återbetalningstid ska kunna återkalla sin ansökan fram till den dag beslutet om ny återbetalningstid är fattat. Ett beslut om ny återbetalningstid bör med hänsyn till det alltid vara definitivt och gälla omedelbart. CSN:s beslut om ny återbetalningstid ska dock vara möjlig att överklaga till förvaltningsdomstolarna.

4.3 Ikraftträdande

Det är CSN:s uppfattning att möjligheten att ansöka om ny återbetalningstid med hänsyn till räntan bör träda ikraft den 1 januari 2023 och tillämpas för återbetalningstider som fastställs från och med årsskiftet 2023/2024.

Det finns inte någon möjlighet att räkna om återbetalningstiden löpande under 2023 eftersom återbetalningstiden är kalenderårsbunden. De första besluten om ny återbetalningstid på den nya grunden kommer i enlighet med CSN:s förslag att påverka årsbeloppen för första gången 2024.

5 Alternativ lösning

CSN:s förslag: En låntagare med annuitetslån utbetalda till och med den 31 december 2021 ska kunna ansöka om att få ändrade betalningsvillkor och därigenom betala tillbaka lånet i enlighet med bestämmelserna för annuitetslån utbetalda från och med den 1 januari 2022. På så sätt öppnas möjligheten för alla låntagare som har ett sådant annuitetslån att få en återbetalningstid fastställd till 25 år eller det lägre antal år som återstår till låntagaren fyller 64 år.

5.1 Ändrade betalningsvillkor

I och med införandet av det nya annuitetslånet den 1 januari 2022 har det införts en möjlighet för låntagare som har lån utbetalda både före och efter den 1 januari 2022 att ändra betalningsvillkoren för de äldre lånen.¹⁰ Bestämmelsen om ändrade betalningsvillkor omfattar för närvarande enbart låntagare som också har tagit det nya lånet.

Som ett alternativ till att införa en ny återbetalningstid föreslår CSN att alla låntagare med annuitetslån får möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor oavsett om de har fått lån utbetalda efter 2021 eller inte. Det skulle innebära att nuvarande målgrupp för att ändra betalningsvillkoren utvidgas till att även omfatta låntagare som inte har tagit det nya annuitetslånet som beviljas från den 1 januari 2022.

CSN vill poängtera att det alternativa förslaget även skulle omfatta en möjlighet för låntagare med maximal återbetalningstid att genom ändrade villkor få sin återbetalningstid omräknad. Det innebär att CSN förslag träffar en bredare målgrupp än vad som är angivet i regeringens uppdrag. CSN anser dock att det alternativa förslaget har många fördelar och väljer därför att presentera det.

Bestämmelsen om ändrade betalningsvillkor omfattar för närvarande enbart låntagare som också har tagit det nya lånet. I slutet av mars 2022 var det cirka 278 000 låntagare som hade lån utbetalda både före och efter den 1 januari 2022. Dessa låntagare har redan möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor.

Genom att ändra betalningsvillkoren startar återbetalningen om på nytt. Den nya återbetalningstiden kan enligt de nya betalningsvillkoren fastställas till längst 25 år eller det lägre antal år som återstår till dess låntagaren fyller 64 år. Regeln om ett lägsta årsbelopp motsvarande 15 procent av prisbasbeloppet kvarstår även inom ramen för de nya betalningsvillkoren. Det innebär att återbetalningstiden fortfarande kan kortas ned och fastställs med fyra decimaler beroende på skuldens storlek och låntagarens ålder.

De ändrade betalningsvillkoren innebär inte per automatik att låntagaren får 25 nya år att betala tillbaka lånet på. Den återbetalningstiden medges enbart om låntagarens skuldstorlek och ålder tillåter det. Det skulle dock innebära att fler låntagare får fler år på sig att betala tillbaka.

För låntagare som inte är äldre än 39 år och med skulder som överstiger cirka 215 000 kronor när återbetalningstiden fastställs innebär det att tiden blir 25 år. Är de äldre än 39 och har tillräckligt stor skuld fastställs återbetalningstiden i stället till de antal år som kvarstår till och

¹⁰ Övergångsbestämmelsen punkt 5 till lag (2021:475) om ändring i studiestödslagen (1999:1395).

med år låntagaren fyller 64 år. Är skulden mindre kortas återbetalningstiden ner och första årsbeloppet fastställs till det lägsta möjliga.

Om låntagare med annuitetslån utbetalda före 2022 får möjligheten att ansöka om att ändra sina betalningsvillkor går det enligt CSN:s mening inte att exkludera de låntagare som sedan tidigare har maximal återbetalningstid. Det innebär att de låntagare som får störst märkbar effekt av den nya räntemodellen får möjlighet att avgöra om den ökade räntekostnaden ska tas ut genom en längre återbetalningstid eller om de vill fortsätta att betala lånet genom förhöjda årsbelopp enligt de äldre villkoren för annuitetslånet.

Sammantaget anser CSN att det alternativa förslaget har flera fördelar i form av mer träffsäker prognos av återbetalningstiden och därmed större förutsebarhet för låntagaren. Det blir även enklare att kommunicera med låntagaren. Till det anser CSN även att det alternativa förslaget ur ett lagtekniskt perspektiv blir enklare att genomföra, är mer ändamålsenligt och rättssäkert. Slutligen bedömer CSN att den alternativa lösningen enkelt kan tas emot och genomföras av myndigheten, eftersom förfarandet ändå ska införas med anledning av de nya reglerna från den 1 januari 2022 och att det i så fall enbart är målgruppen som kan ansöka om ändrade betalningsvillkor som breddas. Det blir därtill avsevärt mycket lättare att hålla reda på vilka som har fått sin återbetalningstid förlängd med hänsyn till räntereformen.

För att illustrera hur återbetalningstiden beräknas efter ansökan om ändrade betalningsvillkor följer nedan ett par exempel.

Exempel – Ändrade betalningsvillkor (se tabell 6.9 nedan)

Pontus fick en återbetalningstid avrundat till 24 år när han blev återbetalningsskyldig. Han har betalat i fyra år, har en kvarvarande skuld på cirka 179 000 och har 20,2163 år kvar att betala när den nya räntemodellen införs. Pontus ansöker om ändrade betalningsvillkor. När återbetalningstiden räknas om med hänsyn till de nya betalningsvillkoren fastställs den till 20,5165 år. Det innebär att Pontus inte får något nytt kalenderår på sig att betala tillbaka sitt lån. Däremot börjar återbetalningen om från lägsta möjliga årsbelopp och beloppen blir lägre med undantag för de två sista åren.

Exempel – Ändrade betalningsvillkor (se tabell 6.14 nedan)

Greta har studerat en längre tid utomlands och hade en skuld som uppgick till 400 000 kronor när hon skulle börja betala tillbaka. Den ursprungliga återbetalningstiden fastställdes till 25 år. När den nya räntemodellen införs har Greta sex år kvar att betala tillbaka den resterande skulden på cirka 121 000 kronor. När villkoren ändras fastställs en ny återbetalningstid till 14,6935 år vilket avrundas till 15 år. Det innebär att Greta får nio år extra att betala tillbaka lånet och att det första årsbeloppet fastställs till det lägsta möjliga. Med anledning av att lånet betalas tillbaka över en längre tid ökar den totala räntekostnaden med cirka 3 300 kronor samt administrativa kostnader i form av expeditonsavgifter för respektive år.

Exempel – Ändrade betalningsvillkor (se tabell 6.15)

Ingvar hade ursprungligen en skuld som uppgick till 250 000 kronor och en återbetalningstid om 25 år. När den nya räntemodellen införs har Ingvar sex år kvar att betala tillbaka den resterande skulden på cirka 76 000 kronor. När villkoren ändras fastställs en ny återbetalningstid till 9,8635 år vilket avrundas till tio år. Det innebär att Ingvar får fyra år extra att betala tillbaka lånet och att det första årsbeloppet fastställs till det lägsta möjliga. Med anledning av lånet betalas tillbaka över en längre tid ökar den totala räntekostnaden med cirka 900 kronor samt administrativa kostnader i form av expeditonsavgifter för respektive år.

5.2 Ansökningsförfarandet

CSN föreslår att det ska vara möjligt att ansöka om ändrade betalningsvillkor även för låntagare som inte har tagit det nya annuitetslånet. Det innebär i praktiken att målgruppen för ansökan om ändrade betalningsvillkor vidgas men att samma regler ska gälla i övrigt.

Ansökningstiden bör vara densamma som den är enligt nuvarande regelverk dvs. ansökan ska göras senast den 30 november året innan de nya betalningsvillkoren ska börja gälla. Den nuvarande ansökningstiden är fastställd med utgångspunkt från att återbetalning av ett annuitetslån alltid påbörjas vid ingången av ett kalenderår. Med hänsyn till det och att återbetalningstiden påverkar beräkningen av årsbeloppet kan den enbart fastställas vid ett årsskifte. För att de nya betalningsvillkoren ska kunna fastställas med utgångspunkt från en reformerad ränta måste reglerna ha trätt i kraft. De nya betalningsvillkoren kan fastställas först vid årsskiftet 2023/2024 vilket innebär att reglerna måste ha trätt i kraft dessförinnan.

I samband med att räntereformen genomförs torde behovet av att ändra betalningsvillkoren vara störst och därefter avta över tid. Beroende på hur det ser ut i det individuella ärendet kan det variera när låntagaren påverkas av räntehöjningen. CSN anser att möjligheten att ändra betalningsvillkoren bör vara möjlig att göra under hela återbetalningstiden. CSN ser därför inte någon anledning att tidsbegränsa regeln.

Under 2022 utvecklar CSN en ny webbtjänst som ska göra det möjligt för låntagare att på ett enkelt sätt ansöka om att ändra betalningsvillkoren. Denna tjänst byggs för de låntagare som har tagit lån tidigare och nu studerar med det nya annuitetslånet. Denna tjänst kan på ett relativt enkelt sätt utvecklas och öppnas upp även för denna målgrupp dvs. låntagare som inte har det nya annuitetslånet. Det innebär att låntagare som påverkas av räntehöjningen på ett enkelt sätt kan ändra betalningsvillkoren och på så sätt få en ny återbetalningstid fastställd.

5.3 Ikraftträdande

Det är CSN:s uppfattning att möjligheten att ansöka om ändrade betalningsvillkor för den utökade gruppen låntagare bör träda ikraft den 1 januari 2023 och tillämpas för de villkor som ändras från och med årsskiftet 2023/2024.

Det finns inte någon möjlighet att ändra betalningsvillkoren löpande under 2023 eftersom sådana ändringar är kalenderårsbundna. De första besluten om ändrade betalningsvillkor för den nya målgruppen kommer i enlighet med CSN:s förslag att påverka årsbeloppen för första gången 2024.

6 Konsekvenser

6.1 Konsekvenser för låntagarna vid ansökan om ny återbetalningstid

I nedanstående exempel redovisas konsekvenserna av en höjd ränta och hur det skulle påverka låntagare om den ökade kostnaden tas ut genom en förlängd återbetalningstid eller genom ett förhöjt årsbelopp, dvs. konsekvenserna av förslaget i kapitel 4 ovan.

Förutsättningar

CSN har i exemplen räknat på en fiktiv ränta om 0,57 procent för att simulera effekterna av den delen av räntan som ska täcka kreditförlusterna på studielån. Vidare jämförs det fiktiva räntepåslaget med en ränta om 0,00 procent, för att på så sätt illustrera den ökade kostnaden av enbart räntepåslaget. Där det är möjligt jämförs i stället hur återbetalningen ser ut om den ökade räntekostnaden tas ut genom förhöjda årsbelopp kontra om den tas ut genom en förlängd återbetalningstid. CSN har vid beräkningarna använt prisbasbeloppet för 2022 som uppgår till 48 300 kronor. I exemplen representerar år 1 det år den nya räntemodellen börjar tillämpas. Observera att förutsättningarna i hur återbetalningstiden slår påverkas av många olika faktorer. CSN har försökt återanvända samma förutsättningar i alla exempel, men eftersom det samtidigt finns en poäng med att belysa skillnaderna mellan låntagare med olika förutsättningar går det inte att helt jämföra exemplen mellan varandra.

6.1.1 Låntagare med kortare än maximal återbetalningstid

I januari 2022 var det cirka 1,2 miljoner låntagare som var återbetalningsskyldiga för lån tagna mellan den 1 juli 2001 och den 31 december 2021. Av dessa är det cirka 706 000 låntagare som inte har en maximal återbetalningstid. Dessa har en återbetalningstid som är beräknad utifrån att årsbeloppet det första året var 15 procent av prisbasbeloppet.

Exempel – Ny återbetalningsskyldig låntagare

Låntagaren i exemplet nedan har 190 000 kronor i lån, vilket motsvarar cirka 2,5 års heltidsstudier med fullt studielån. Då låntagaren blir återbetalningsskyldig fastställs återbetalningstiden för lånet till 21,3849 återbetalningsår med hänsyn till årets räntesats (0 %) vilket avrundas till 22 kalenderår. Skulle återbetalningstiden i stället fastställas med hänsyn till den högre räntesatsen skulle den nya återbetalningstiden beräknas till 21,5056 år avrundat till 22 kalenderår.

Av exemplet framgår att låntagaren får en viss justering av återbetalningstiden när den högre räntesatsen tas med i beräkningen, men inte något nytt kalenderår att betala tillbaka på. Vidare framgår att årsbeloppen i jämförelsen med den fiktiva räntan blir högre först året efter räntepåslaget. Det beror på att det första årsbeloppet motsvarar 15 procent av prisbasbeloppet. Därefter är kostnaden för den högre räntan relativt jämnt utspridd över återbetalningstiden. Den största effekten av räntepåslaget kommer under det sista betalningsåret. Beräkningarna nedan bygger på att årsbeloppen betalas den 31 december varje år.

Tabell 6.1

År	Årsbelopp (ränta 0,00 %)	Årsbelopp (ränta 0,57 %)	Differens (kostnad räntepåslag)
1	7 245 kr	7 245 kr	0 kr
2	7 349 kr	7 828 kr	+480 kr
3	7 496 kr	7 985 kr	+489 kr
4	7 646 kr	8 145 kr	+499 kr
5	7 799 kr	8 308 kr	+509 kr
6	7 955 kr	8 474 kr	+519 kr
7	8 114 kr	8 644 kr	+529 kr
8	8 277 kr	8 817 kr	+540 kr
9	8 442 kr	8 993 kr	+551 kr
10	8 611 kr	9 173 kr	+562 kr
11	8 783 kr	9 357 kr	+573 kr
12	8 959 kr	9 544 kr	+584 kr
13	9 139 kr	9 735 kr	+596 kr
14	9 339 kr	9 737 kr	+398 kr
15	9 521 kr	9 982 kr	+461 kr
16	9 707 kr	10 234 kr	+527 kr
17	9 896 kr	10 492 kr	+596 kr
18	10 089 kr	10 757 kr	+667 kr
19	10 286 kr	11 028 kr	+742 kr
20	10 487 kr	11 306 kr	+819 kr
21	10 691 kr	11 591 kr	+899 kr
22	4 170 kr	5 979 kr	+1 809 kr
Tot. räntekostnad, (aktuella åren)			+13 350 kr

Exempel – Låntagaren är redan återbetalningsskyldig

Nedanstående exempel avser en låntagare med 180 000 kronor i lån och som är återbetalningsskyldig sedan tidigare när den nya räntemodellen införs. Låntagaren har 20,2163 år kvar av den ursprungliga återbetalningstiden vilket avrundats till 21 kalenderår. Efter en ansökan om ny återbetalningstid enbart med hänsyn till den reformerade räntan fastställs återbetalningstiden till 20,5171 återbetalningsår avrundat till 21 kalenderår.

I likhet med det ovanstående exemplet får låntagaren nedan inte något ytterligare återbetalningsår när den nya återbetalningstiden fastställs med hänsyn till den nya räntemodellen. När den nya återbetalningstiden fastställs får låntagaren däremot något lägre årsbelopp, eftersom återbetalningen börjar om från lägsta möjliga belopp. Årsbeloppen håller sig på en marginellt lägre nivå genom hela återbetalningsprocessen, med undantag för det sista årsbeloppet som blir högre.

Tabell 6.2

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ny återbetalningstid (ränta 0,57 %)
1	7 375 kr	7 245 kr
2	7 940 kr	7 806 kr
3	8 099 kr	7 962 kr
4	8 261 kr	8 122 kr
5	8 426 kr	8 284 kr
6	8 595 kr	8 450 kr
7	8 767 kr	8 619 kr
8	8 942 kr	8 792 kr
9	9 121 kr	8 967 kr
10	9 405 kr	9 249 kr
11	9 573 kr	9 415 kr
12	9 745 kr	9 584 kr
13	9 919 kr	9 755 kr
14	10 097 kr	9 930 kr
15	10 278 kr	10 108 kr
16	10 462 kr	10 289 kr
17	10 649 kr	10 473 kr
18	10 840 kr	10 660 kr
19	11 034 kr	10 851 kr
20	11 232 kr	11 046 kr
21	2 460 kr	5 797 kr
Antal återbetalningsår	20,2163 år (ursprungl. tid)	20,5171 år (ny tid)

6.1.2 Särskilt om låntagare med nedsättning

Av de 1,2 miljoner som var återbetalningsskyldiga i januari 2022, var det 220 låntagare som efter ansökan fick en ny återbetalningstid fastställd vid årsskiftet 2021/2022. Det är alltså få låntagare som ansöker om ny återbetalningstid trots att de uppfyller kriteriet om tre nedsatta årsbelopp. I oktober 2021 gjorde CSN en utsökning som visar att det var 51 553 låntagare som hade haft tre nedsatta årsbelopp och därmed också hade rätt till ny återbetalningstid.

Därutöver finns det ytterligare cirka 136 000 låntagare som har haft nedsättning ett eller två år, och därmed skulle ha rätt till ny återbetalningstid om även kommande årsbelopp sattes ned. Även om dessa låntagare inte skulle få ytterligare årsbelopp nedsatta, men ansöka om ny återbetalningstid med hänsyn till räntereformen, hade åren med nedsättning påverkat beräkningen av den nya återbetalningstiden.

Exempel – Låntagare som betalat mindre med hänsyn till nedsättning

I exemplet har låntagaren haft två årsbelopp nedsatta åren innan räntepåslaget införs. Låntagaren har därigenom betalat cirka 7 700 kronor mindre än den ursprungliga återbetalningsprognosen. Av den ursprungliga återbetalningstiden kvarstår 20,9718 år avrundat till 21 kalenderår. Efter ansökan från låntagaren fastställs den nya återbetalningstiden till 21,5056 år vilket avrundas till 22 kalenderår. Det innebär att låntagaren får ett kalenderår extra att betala tillbaka på.

Tabell 6.3

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ny återbetalningstid (ränta 0,57 %)
1	7 470 kr	7 245 kr
2	8 060 kr	7 828 kr
3	8 221 kr	7 985 kr
4	8 385 kr	8 145 kr
5	8 553 kr	8 308 kr
6	8 724 kr	8 474 kr
7	8 899 kr	8 644 kr
8	9 077 kr	8 817 kr
9	9 259 kr	8 993 kr
10	9 444 kr	9 173 kr
11	9 618 kr	9 342 kr
12	9 814 kr	9 531 kr
13	10 013 kr	9 725 kr
14	10 216 kr	9 922 kr
15	10 424 kr	10 124 kr
16	10 636 kr	10 330 kr
17	10 852 kr	10 539 kr
18	11 072 kr	10 753 kr
19	11 297 kr	10 972 kr
20	11 526 kr	11 195 kr
21	11 426 kr	11 422 kr
22		5 871 kr
Antal återbetalningsår	20,9718 år (ursprungl. tid)	21,5056 år (ny tid)

6.1.3 Särskilt om obetalda årsbelopp

Låntagare som inte betalat i enlighet med den ordinarie betalningsplanen kommer att kunna få en något längre återbetalningstid jämfört med låntagare som betalat alla årsbelopp. Det beror på att kapitalskulden inte minskat genom inbetalningar.

Exempel – Låntagare med obetalda årsbelopp

I exemplet nedan ansöker en låntagare om ny återbetalningstid med hänsyn till räntereformen. Vid tidpunkten för ansökan hade låntagaren obetalda årsbelopp och en ursprunglig återbetalningstid som uppgick till 20,2163 år avrundat till 21 kalenderår. Efter ansökan fastställdes den nya återbetalningstiden till 21,6074 år avrundat till 22 kalenderår. Det innebär att låntagaren får ett kalenderår extra att betala tillbaka på.

Tabell 6.4

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ny återbetalningstid (ränta 0,57 %)
1	7 653 kr	7 245 kr
2	8 551 kr	7 909 kr
3	9 057 kr	8 376 kr
4	9 238 kr	8 543 kr
5	9 423 kr	8 714 kr
6	9 612 kr	8 889 kr
7	9 804 kr	9 067 kr
8	10 000 kr	9 248 kr
9	10 200 kr	9 433 kr
10	10 518 kr	9 741 kr
11	10 706 kr	9 916 kr
12	10 898 kr	10 093 kr
13	11 093 kr	10 274 kr
14	11 291 kr	10 458 kr
15	11 494 kr	10 645 kr
16	11 700 kr	10 836 kr
17	11 909 kr	11 030 kr
18	12 122 kr	11 227 kr
19	12 340 kr	11 428 kr
20	12 560 kr	11 633 kr
21	2 752 kr	11 842 kr
22		7 304 kr
Antal återbetalningsår	20,2163 år (ursprungl. tid)	21,6074 år (ny tid)

6.1.4 Låntagare med maximal återbetalningstid

I januari 2022 var det cirka 1,2 miljoner låntagare som var återbetalningsskyldiga för annuitetslån. Av dessa är det cirka 522 500 låntagare som har fått en maximal återbetalningstid.¹¹

Den föreslagna räntemodellen får följande effekter på gruppen låntagare med en återbetalningstid om 25 år eller det lägre antal år till dess att låntagaren fyller 60 år, dvs. maximal återbetalningstid.

För en låntagare som har maximalt antal återbetalningsår innebär en räntehöjning att årsbeloppen relativt omgående blir högre för varje år. Det beror på att skulden redan är fördelad på hela kalenderår och det finns därmed inte utrymme att lägga in den ökade kostnaden som räntan innebär i slutet av återbetalningstiden.

När räntemodellen för studielånen ändras kommer räntekostnaden för lånen att öka. De låntagare som har fått en maximal återbetalningstid fastställd kommer redan första året att få ett högre årsbelopp att betala. Den gruppen låntagare kommer enligt avgränsningarna i regeringens uppdrag att vara undantagna från den föreslagna möjligheten att ansöka om en ny återbetalningstid, eftersom de redan har fått en återbetalningstid som är 25 år eller det lägre antal år som kvarstår till 60 års ålder.

¹¹ Cirka 457 000 låntagare hade en återbetalningstid på 25 år och cirka 65 500 låntagare hade en återbetalningstid på det lägre antal år till dess att de fyllde 60 år.

Exempel – Återbetalningstid 15 år

I nedanstående exempel är låntagaren 46 år när återbetalningsskyldigheten inträffar år 1. Det innebär att låntagaren får 15 år i återbetalningstid, dvs. till och med det år låntagaren fyller 60 år. Lånet uppgick ursprungligen till 300 000 kronor.

Tabell 6.5

År	Årsbelopp (ränta 0,00 %)	Årsbelopp (ränta 0,57 %)	Differens (kostnad räntepåslag)
1	17 349 kr	18 187 kr	+838 kr
2	17 696 kr	18 544 kr	+848 kr
3	18 050 kr	18 908 kr	+858 kr
4	18 411 kr	19 277 kr	+866 kr
5	18 779 kr	19 654 kr	+875 kr
6	19 155 kr	20 036 kr	+881 kr
7	19 538 kr	20 425 kr	+887 kr
8	19 928 kr	20 819 kr	+891 kr
9	20 327 kr	21 219 kr	+892 kr
10	20 733 kr	21 624 kr	+891 kr
11	21 148 kr	22 033 kr	+885 kr
12	21 571 kr	22 442 kr	+871 kr
13	22 002 kr	22 849 kr	+847 kr
14	22 441 kr	23 241 kr	+800 kr
15	22 872 kr	23 439 kr	+567 kr
Tot. räntekostnad, (aktuella åren)			+12 697 kr

Exempel – Återbetalningstid 25 år

I nedanstående exempel har låntagaren också 300 000 kronor i lån när återbetalningen börjar år 1. Låntagaren är dock yngre än i föregående exempel och har rätt till den maximala återbetalningstiden om 25 år. Den totala kostnaden för räntepåslaget om 0,57 procent motsvarar en ökad kostnad om 22 721 kronor som fördelas genom en successiv ökning av årsbeloppen under återbetalningstiden.

Tabell 6.6

År	Årsbelopp (ränta 0,00 %)	Årsbelopp (ränta 0,57 %)	Differens (kostnad räntepåslag)
1	9 367 kr	10 134 kr	+767 kr
2	9 555 kr	10 336 kr	+781 kr
3	9 746 kr	10 540 kr	+794 kr
4	9 941 kr	10 749 kr	+808 kr
5	10 140 kr	10 961 kr	+821 kr
6	10 342 kr	11 177 kr	+835 kr
7	10 549 kr	11 398 kr	+849 kr
8	10 760 kr	11 623 kr	+863 kr
9	10 975 kr	11 852 kr	+877 kr
10	11 195 kr	12 085 kr	+890 kr
11	11 419 kr	12 323 kr	+904 kr
12	11 647 kr	12 564 kr	+917 kr
13	11 880 kr	12 811 kr	+931 kr
14	12 117 kr	13 061 kr	+944 kr
15	12 360 kr	13 316 kr	+956 kr
16	12 607 kr	13 575 kr	+968 kr
17	12 859 kr	13 839 kr	+980 kr
18	13 116 kr	14 106 kr	+990 kr
19	13 378 kr	14 377 kr	+999 kr
20	13 646 kr	14 651 kr	+1 005 kr
21	13 918 kr	14 928 kr	+1 010 kr
22	14 197 kr	15 206 kr	+1 009 kr
23	14 480 kr	15 481 kr	+1 001 kr
24	14 770 kr	15 747 kr	+977 kr
25	15 036 kr	15 881 kr	+845 kr
Tot. räntekostnad, (aktuella åren)			+22 721 kr

Som framgår av exemplen ovan är den ökade räntekostnaden med den nya modellen något som har en relativt konstant effekt på återbetalningen av lånen för de låntagare som redan har maximal återbetalningstid. Hur stor den extra kostnaden blir beror enbart på räntans och skuldens storlek samt hur lång tid låntagaren betalar tillbaka på.

Exempel – Låntagare i slutet av återbetalningstiden

En låntagare som har en skuld om cirka 137 000 kronor och sex återstående betalningsår när den nya räntemodellen införs skulle få en liten ökning av årsbeloppet om cirka 100 kronor det första året när den nya räntemodellen införs. Därefter ökar årsbeloppen med cirka 500 kronor per år de återstående fem återbetalningsåren.

Tabell 6.7

År	Årsbelopp, (ränta 0,00 %)	Årsbelopp, (ränta 0,57 %)	Differens, (kostnad räntepåslag)
1	21 819 kr	21 950 kr	+131 kr
2	22 223 kr	22 737 kr	+514 kr
3	22 667 kr	23 192 kr	+525 kr
4	23 121 kr	23 656 kr	+535 kr
5	23 584 kr	24 129 kr	+545 kr
6	24 055 kr	24 612 kr	+557 kr
Tot. räntekostnad, (aktuella åren)			+2 807 kr

6.1.5 Särskilt om effekterna för låntagare med studielån tagna mellan 1 januari 1989 och 30 juni 2001 (samt studielån tagna från 1 januari 2022)

CSN har valt att avgränsa uppdraget till att inte omfatta studielån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001 samt det nya annuitetslånet från den 1 januari 2022.

Vid avgränsningen har CSN beaktat följande skäl. Den ökade kostnaden som den nya räntemodellen skulle föra med sig påverkar inte studielån¹² eftersom återbetalningen av dessa lån inte är tidsbestämd, utan baseras på inkomsten. Vidare föreslås att det nya sättet att beräkna ränta på ska vara på plats samma år som de första låntagarna med det nya annuitetslånet blir återbetalningsskyldiga. Den högre räntan kommer därmed att beaktas vid beräkning av återbetalningstiden för de nya annuitetslånen.

Antalet personer med denna typ av äldre studielån uppgick till 236 970 st den 31 december 2021. Den genomsnittliga ingående studieskulden för personer med sådana studielån uppgick den 1 januari 2022 till cirka 130 000 kronor.

Även om antalet personer med denna typ av studielån är en förhållandevis liten andel låntagare jämfört med de som har annuitetslån, påverkas de likväl av den nya räntemodellen. Eftersom sådana studielån inte återbetalas under en bestämd tid medför den ökade räntekostnaden en högre skuld och följaktligen betalas studielånen av under en längre tid. Även om låntagare med dessa studielån inte omfattas av den föreslagna möjligheten att välja vilken effekt den nya räntemodellen får på återbetalningen är det ändå viktigt att påvisa konsekvenserna för denna grupp. För att illustrera effekterna för personer med studielån redovisas nedan ett exempel på snittskulden.

¹² Lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001.

Exempel – Låntagare med studielån tagna på 1990-talet

I nedanstående exempel har CSN räknat på en låntagare med studielån som år 1 uppgick till cirka 130 000 kronor. Vidare var låntagaren 47 år och hade en årsinkomst på 300 000 kronor samma år. Därefter har CSN räknat med att låntagarens inkomst årligen ökar med 1,5 procent genom hela återbetalningstiden. Exemplet illustrerar tydligt att låntagare med studielån inte påverkas av den nya räntemodellen genom förhöjda årsbelopp. Den ökade kostnaden leder i stället till ett större lån som tar längre tid att betala tillbaka för låntagare. I det aktuella exemplet är den ökade kostnaden i storleksordningen att det inte innebär ett extra år för låntagaren att betala tillbaka på.

Tabell 6.8

År	Årsbelopp (ränta 0,00 %)	Årsbelopp (ränta 0,57 %)	Differens (kostnad räntepåslag)
1	12 000 kr	12 000 kr	0 kr
2	12 180 kr	12 180 kr	0 kr
3	12 363 kr	12 363 kr	0 kr
4	12 548 kr	12 548 kr	0 kr
5	12 736 kr	12 736 kr	0 kr
6	12 927 kr	12 927 kr	0 kr
7	13 121 kr	13 121 kr	0 kr
8	13 318 kr	13 318 kr	0 kr
9	13 518 kr	13 518 kr	0 kr
10	13 721 kr	13 721 kr	0 kr
11	1 617 kr	5 215 kr	+3 598 kr
Tot. räntekostnad, (aktuella åren)			+3 598 kr

6.2 Konsekvenser för låntagarna vid ansökan om ändrade betalningsvillkor

I nedanstående exempel redovisas konsekvenserna om låntagare ansöker om ändrade betalningsvillkor, dvs. konsekvenserna av förslaget i kapitel 5 ovan.

Förutsättningar

CSN har i exemplen räknat på en fiktiv ränta om 0,57 procent för att simulera effekterna av den delen av räntan som ska täcka kreditförlusterna på studielån. Vidare jämförs hur återbetalningen ser ut om den ökade räntekostnaden tas ut genom förhöjda årsbelopp kontra om den tas ut genom ändrade betalningsvillkor. CSN har vid beräkningarna använt prisbasbeloppet för 2022 som uppgår till 48 300 kronor. I exemplen representerar år 1 det år den nya räntemodellen börjar tillämpas. Observera att förutsättningarna i hur återbetalningstiden slår påverkas av många olika faktorer. CSN har försökt återanvända samma förutsättningar i alla exempel, men eftersom det samtidigt finns en poäng med att belysa skillnaderna mellan låntagare med olika förutsättningar går det inte att helt jämföra exemplen mellan varandra.

6.2.1 Låntagare med kortare än maximal återbetalningstid

I januari 2022 var det cirka 1,2 miljoner låntagare som var återbetalningsskyldiga för lån tagna mellan den 1 juli 2001 och 31 december 2021. Av dessa är det cirka 706 000 låntagare som inte har en maximal återbetalningstid. Dessa har en återbetalningstid som är beräknad utifrån att årsbeloppet det första året var 15 procent av prisbasbeloppet. För dessa låntagare innebär ändringen av betalningsvillkoren i de flesta fall inte någon större förändring jämfört med att ändra återbetalningstiden, se avsnitt 6.1.1 – 6.1.3 ovan.

Exempel – Låntagaren redan återbetalningsskyldig

Nedanstående exempel avser en låntagare som sedan tidigare är återbetalningsskyldig och har cirka 180 000 kronor i lån när den nya räntemodellen införs. Låntagaren har 20,2163 år kvar av den ursprungliga återbetalningstiden, vilket avrundas till 21 kalenderår. Om låntagaren skulle ansöka om ändrade betalningsvillkor fastställs en ny återbetalningstid till 20,5165 år, vilket avrundas till 21 kalenderår.

Låntagaren får inte något ytterligare återbetalningsår när den nya tiden fastställs med hänsyn till de ändrade betalningsvillkoren. I likhet med exemplet i tabell 6.2 ovan, börjar återbetalningen om från lägsta möjliga årsbelopp och förblir marginellt lägre under återbetalningstiden, med undantag för de två sista årsbeloppen.

Tabell 6.9

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	7 375 kr	7 245 kr
2	7 940 kr	7 806 kr
3	8 099 kr	7 962 kr
4	8 261 kr	8 122 kr
5	8 426 kr	8 284 kr
6	8 595 kr	8 450 kr
7	8 767 kr	8 619 kr
8	8 942 kr	8 791 kr
9	9 121 kr	8 967 kr
10	9 405 kr	9 147 kr
11	9 573 kr	9 330 kr
12	9 745 kr	9 517 kr
13	9 919 kr	9 707 kr
14	10 097 kr	9 735 kr
15	10 278 kr	9 880 kr
16	10 462 kr	10 232 kr
17	10 649 kr	10 489 kr
18	10 840 kr	10 754 kr
19	11 034 kr	11 025 kr
20	11 232 kr	11 303 kr
21	2 460 kr	5 957 kr
Antal återbetalningsår	20,2163 år (ursprungl. tid)	20,5165 år (ny tid)

6.2.2 Särskilt om låntagare med nedsättning

De låntagare som har haft nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl under minst tre år har, som beskrivits ovan¹³, möjlighet att ansöka om ny återbetalningstid. Beroende på låntagarens ålder och skuldens storlek påverkas inte heller denna grupp särskilt mycket av att ändra betalningsvillkoren när det gäller återbetalningstiden.

Exempel – Låntagare som betalat mindre med hänsyn till nedsättning

I exemplet har låntagaren haft två årsbelopp nedsatta åren innan räntepåslaget införs. Låntagaren har därigenom betalat cirka 7 700 kronor mindre än de ursprungliga återbetalningsprognosen. Av den ursprungliga återbetalningstiden kvarstår 20,9718 år avrundat till 21 kalenderår. Efter ansökan om ändrade betalningsvillkor fastställs den nya återbetalningstiden till 21,5056 år vilket avrundas till 22 kalenderår. Det innebär att låntagaren får ett kalenderår extra att betala tillbaka, vilket är samma effekt som i exemplet vid ansökan om ny återbetalningstid i tabell 6.3 ovan.

Tabell 6.10

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	7 470 kr	7 245 kr
2	8 060 kr	7 828 kr
3	8 221 kr	7 985 kr
4	8 385 kr	8 144 kr
5	8 553 kr	8 307 kr
6	8 724 kr	8 474 kr
7	8 899 kr	8 643 kr
8	9 077 kr	8 816 kr
9	9 259 kr	8 992 kr
10	9 444 kr	9 173 kr
11	9 618 kr	9 356 kr
12	9 814 kr	9 543 kr
13	10 013 kr	9 734 kr
14	10 216 kr	9 736 kr
15	10 424 kr	9 982 kr
16	10 636 kr	10 234 kr
17	10 852 kr	10 492 kr
18	11 072 kr	10 756 kr
19	11 297 kr	11 028 kr
20	11 526 kr	11 306 kr
21	11 426 kr	11 590 kr
22		5 979 kr
Antal återbetalningsår	20,9718 år (ursprungl. tid)	21,5056 år (ny tid)

¹³ Se kap. 3.3.

6.2.3 Särskilt om låntagare med obetalda årsbelopp

För de låntagare som har obetalda årsbelopp innebär ändringen av betalningsvillkoren att obetalda årsbelopp på det äldre lånet kommer att föras över till det nya lånet. Det innebär att låntagaren inte behöver betala utestående årsbelopp från tidigare år utan att dessa i stället kommer att ingå i den totala skulden. Dessutom återkallar CSN äldre belopp som är överlämnade till Kronofogden för indrivning i och med beslutet om ändrade betalningsvillkor. Det innebär dock inte att låntagarens betalningsanmärkning försvinner.

Exempel – Låntagare med obetalda årsbelopp

I exemplet nedan ansöker låntagaren om ändrade betalningsvillkor. Vid tidpunkten för ansökan hade låntagaren obetalda årsbelopp och en ursprunglig återbetalningstid som uppgick till 20,2163 år avrundat till 21 kalenderår. Skulle låntagaren inte göra någon förändring av betalningsvillkoren, hade de obetalda beloppen för tidigare år behövt betalas till närmsta förfalldatum.

Till skillnad från exemplet i tabell 6.4 ovan tas de obetalda årsbeloppen med när återbetalningstiden fastställs på nytt vid ändrade betalningsvillkor. Den nya återbetalningstiden fastställs till 22,4021 år vilket avrundas till 23 år. Det innebär att hela skulden fördelas om över 23 år och att låntagaren två ytterligare kalenderår att betala tillbaka på.

Tabell 6.11

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	7 653 kr	7 245 kr
2	8 551 kr	7 848 kr
3	9 057 kr	8 005 kr
4	9 238 kr	8 165 kr
5	9 423 kr	8 328 kr
6	9 612 kr	8 495 kr
7	9 804 kr	8 665 kr
8	10 000 kr	8 839 kr
9	10 200 kr	9 015 kr
10	10 518 kr	9 196 kr
11	10 706 kr	9 380 kr
12	10 898 kr	9 568 kr
13	11 093 kr	9 759 kr
14	11 291 kr	9 738 kr
15	11 494 kr	9 983 kr
16	11 700 kr	10 235 kr
17	11 909 kr	10 493 kr
18	12 122 kr	10 758 kr
19	12 340 kr	11 029 kr
20	12 560 kr	11 307 kr
21	2 752 kr	11 592 kr
22		11 884 kr
23		4 871 kr
Antal återbetalningsår	20,2163 år (ursprungl. tid)	22,4021 år (ny tid)

6.2.4 Låntagare med maximal återbetalningstid

Som tidigare konstaterats får räntepåslaget störst effekt på de låntagare som har en maximal återbetalningstid fastställd, eftersom de har större skulder och i regel betalar under en längre tid.

I januari 2022 var det cirka 1,2 miljoner låntagare som var återbetalningsskyldiga för annuitetslån. Av dessa är det cirka 522 500 låntagare som har fått en maximal återbetalningstid.¹⁴ Genom att införa en möjlighet för dessa låntagare att ändra betalningsvillkoren får även denna grupp en möjlighet att ta ut den höjda räntekostnaden genom en förlängd återbetalningstid.

Den föreslagna ändringen får följande effekter på gruppen låntagare som tidigare fått sin återbetalningstid beräknad till 25 år eller det lägre antal år till dess att låntagaren fyller 60 år.

Exempel – Maximal tid med hänsyn till ålder

I nedanstående exempel är låntagaren 46 år när återbetalningsskyldigheten inträffar år 1. Det innebär att låntagaren får 15 år i återbetalningstid, dvs till och med det år låntagaren fyller 60 år. Lånet uppgick ursprungligen till 300 000 kronor. I likhet med exemplet i tabell 6.5 ovan, skulle räntekostnaden bli cirka 12 700 kronor om låntagaren betalade tillbaka skulden enligt de ursprungliga villkoren. Låntagaren väljer dock att ändra betalningsvillkoren och den nya återbetalningstiden fastställs till 19 år, eftersom tiden kan fördelas till och med det år låntagaren fyller 64 år enligt de nya villkoren. Det innebär att låntagaren får lägre årsbelopp och fyra år extra att betala tillbaka på. Den ökade räntekostnaden uppgår till cirka 5 700 kronor. Till det kommer även administrativa kostnader i form av fler expeditionsavgifter för respektive år.

Tabell 6.12

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	18 187 kr	13 941 kr
2	18 544 kr	14 220 kr
3	18 908 kr	14 505 kr
4	19 277 kr	14 795 kr
5	19 654 kr	15 091 kr
6	20 036 kr	15 393 kr
7	20 425 kr	15 701 kr
8	20 819 kr	16 015 kr
9	21 219 kr	16 336 kr
10	21 624 kr	16 662 kr
11	22 033 kr	16 996 kr
12	22 442 kr	17 336 kr
13	22 849 kr	17 683 kr
14	23 241 kr	18 037 kr
15	23 439 kr	18 398 kr
16		18 766 kr
17		19 141 kr
18		19 525 kr
19		19 914 kr
Antal återbetalningsår	15 år (ursprungl. tid)	19 år (ny tid)

¹⁴ Cirka 457 000 låntagare hade en återbetalningstid på 25 år och cirka 65 500 låntagare hade en återbetalningstid på det lägre antal år till dess att de fyllde 60 år.

Exempel – Låntagare i slutet av återbetalningstiden

Sedan tidigare har det konstaterats att en låntagare med en skuld om cirka 137 000 kronor och sex återstående betalningsår kvar när den nya räntemodellen införs skulle få en liten initial påverkan av räntepåslaget för att därefter öka något, se exemplet i tabell 6.7 ovan. Den totala räntekostnaden uppgår till cirka 2 800 kronor.

Låntagaren i exemplet har en ursprunglig återbetalningstid fastställd till 60 års ålder och väljer att ändra om betalningsvillkoren. Den nya återbetalningstiden fastställs till det år låntagaren fyller 64 år. Genom ändringen minskar årsbeloppen och återbetalningstiden förlängs med fyra år. Räntekostnaden vid ändrade betalningsvillkor ökar med cirka 1 700 kronor och till det kommer även administrativa kostnader i form av expeditonsavgifter för respektive år.

Tabell 6.13

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	21 950 kr	12 661 kr
2	22 737 kr	13 254 kr
3	23 192 kr	13 519 kr
4	23 656 kr	13 790 kr
5	24 129 kr	14 066 kr
6	24 612 kr	14 347 kr
7		14 634 kr
8		14 927 kr
9		15 226 kr
10		15 531 kr
Antal återbetalningsår	6 år (ursprungl. tid)	10 år (ny tid)

Exempel – Låntagare i slutet av återbetalningstiden

I nedanstående exempel är låntagaren också i slutet av återbetalningstiden, men hade en ursprunglig återbetalningstid fastställd till 25 år och en skuld som uppgick till 400 000 kronor. Om låntagaren följer sin ursprungliga plan på sex kvarvarande år och betalar förhöjda årsbelopp skulle kostnaden för räntepåslaget uppgå till cirka 2 500 kronor.

Låntagaren väljer att ändra betalningsvillkoren. Vid tidpunkten var låntagaren 49 år och hade en återstående skuld om cirka 121 000 kronor. Den nya återbetalningstiden fastställs till 14,6935 vilket avrundas till 15 kalenderår. Genom ändringen av betalningsvillkoren minskar årsbeloppen till det lägsta möjliga och återbetalningstiden förlängs med nio år. Räntekostnaden vid ändrade betalningsvillkor ökar med cirka 3 300 kronor och till det kommer även administrativa kostnader i form av expeditonsavgifter för respektive år.

Tabell 6.14

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	19 579 kr	7 245 kr
2	19 977 kr	7 681 kr
3	20 382 kr	7 835 kr
4	20 796 kr	7 992 kr
5	21 219 kr	8 152 kr
6	21 650 kr	8 315 kr
7		8 481 kr
8		8 651 kr
9		8 824 kr
10		9 001 kr
11		9 181 kr
12		9 364 kr
13		9 552 kr
14		9 726 kr
15		6 895 kr
Antal återbetalningsår	6 år (ursprungl. tid)	14,6935 år (ny tid)

Exempel – Låntagare i slutet av återbetalningstiden

I nedanstående exempel är låntagaren också i slutet av återbetalningstiden och hade en ursprunglig återbetalningstid fastställd till 25 år. Den ursprungliga skulden uppgick till 250 000 kronor. Om låntagaren följer sin ursprungliga plan på sex kvarvarande år och betalar förhöjda årsbelopp skulle kostnaden för räntepåslaget uppgå till cirka 1 500 kronor.

Låntagaren väljer att ändra betalningsvillkoren. Vid tidpunkten var låntagaren 49 år och hade en återstående skuld om cirka 76 000 kronor. Den nya återbetalningstiden fastställs till 9,8635 år vilket avrundas till tio kalenderår. Genom ändringen av betalningsvillkoren minskar årsbeloppen till det lägsta möjliga och återbetalningstiden förlängs med fyra år. Räntekostnaden vid ändrade betalningsvillkor ökar med cirka 900 kronor och till det kommer även administrativa kostnader i form av expeditonsavgifter för respektive år.

Tabell 6.15

År	Förhöjt årsbelopp (ränta 0,57 %)	Ändrade betalningsvillkor (ränta 0,57 %)
1	12 237 kr	7 245 kr
2	12 485 kr	7 389 kr
3	12 739 kr	7 537 kr
4	12 998 kr	7 688 kr
5	13 262 kr	7 842 kr
6	13 531 kr	7 999 kr
7		8 159 kr
8		8 322 kr
9		8 488 kr
10		7 470 kr
Antal återbetalningsår	6 år (ursprungl. tid)	9,8635 (ny tid)

6.3 Konsekvenser för studiemedlets rekryterande effekt

CSN har i detta uppdrag inte gjort någon ny undersökning om hur mycket räntan påverkar personers vilja att påbörja studier eller deras lånebenägenhet. I förhållande till bidragsbeloppen, den sammanlagda återbetalningen av lånen och de kommande arbetsinkomsterna är det svårt att värdera ränteökningens betydelse för rekryteringen till studier.¹⁵ CSN har dock i ett antal tidigare rapporter undersökt vilka faktorer som påverkar rekryteringen till studier respektive lånebenägenheten.

Under 2010 genomförde CSN en enkätstudie och undersökte vilken inverkan studiestödsräntan kan ha på valet mellan att studera och inte studera.¹⁶ Under 2010 var studielåneräntan 2,4 procent. I undersökningen ställde CSN frågan ”Påverkades ditt val att studera på högskolan av att räntan för studielån beräknas på ett annat sätt än vanlig bankränta?”. Utgångspunkten var att ränteberäkningen var till förmån för de studerande. Av de som svarade uppgav 85 procent att de inte påverkades av hur räntan beräknades, antingen för att de inte kände till ränteberäkningen eller för att den inte spelade någon roll för deras val att studera. Av resterande 15 procent av de svarande angav 14 procent att räntesättningen gjorde det lättare för dem att gå vidare till högskolan och 1 procent angav att räntesättningen var avgörande för att de började studera. En

¹⁵ Exempelvis simulerades i Välja fritt och välja rätt. Drivkrafter för rationella utbildningsval (SOU 2008:69, bilaga 8, s. 84–85) en höjning av studiemedlens bidragsdel med 3 000 kronor i månaden, vilket gav en viss effekt. En sådan ökning av de direkta bidragen kan alltså gå att simulera med ett synbart utfall. CSN:s bedömning är att den justering av räntan som nu planeras inte kan simuleras på ett motsvarande sätt och ge ett tydligt resultat.

¹⁶ CSN (2011). Vilken inverkan har studiestödet på valet mellan att studera och inte studera? – en enkätundersökning hösten 2010.

ökning av studielåneräntan med cirka en halv procentenhet kan således i någon mån tänkas påverka denna studerandegrupp.

CSN undersökte 2017 lånebenägenheten i olika studerandegrupper.¹⁷ Räntan var då 0,34 procent. CSN fann då att det fanns skillnader i lånebenägenhet mellan olika studerandegrupper. Olika individers olika benägenhet att ta lån kan ha skilda orsaker. Det kan exempelvis handla om behovet av lån i förhållande till andra inkomstkällor och till de utgifter var och en har. Det kan även handla om en bedömning av framtida arbetsmarknadsutsikter och en förväntad inkomstutveckling, där möjligheten att betala tillbaka lånet kan vägas in. Män tar oftare lån än kvinnor och studerande med svensk bakgrund har en högre lånebenägenhet än studerande med utländsk bakgrund. Bland de studiemedelstagare som är i åldern 25–34 år är det en högre andel som tar lån än bland yngre och äldre studerande. Heltidsstuderande tar oftare studielån än deltidstuderande och de som studerar på grundskole- eller gymnasienivå tar mer sällan lån än de som studerar på eftergymnasial nivå. Vidare tar ensamstående förhållandevis ofta lån och de som bor hos sina föräldrar tar relativt sällan lån. Studerande med lägre inkomster lånar i högre utsträckning än de som har högre inkomster. Detta kan vara en följd av att den som har högre inkomster inte behöver ta lån, men även av att den som inte vill ta lån måste skaffa sig en annan inkomst och då arbetar i högre utsträckning. Även föräldrars utbildningsbakgrund och inkomstsituation kan påverka studerandes lånebeslut. Lånebenägenheten är högre bland studerande med högutbildade föräldrar än bland dem som har föräldrar med lägre utbildning. Den är vidare högre bland dem som har föräldrar med högre inkomster och lägre bland dem som har föräldrar med lägre inkomster. I dessa fall tycks föräldrarnas utbildningsbakgrund ha större inflytande än deras inkomstsituation. Genom regressionsanalys undersöktes i studien även effekten av flera olika variabler samtidigt. Analysen visade bland annat att studienivå och egen inkomst är de enskilt viktigaste faktorerna för att förklara lånebenägenheten. Vidare är studiernas omfattning av stor betydelse, liksom studerandes bakgrund. Även familjesituation, ålder och kön spelar roll, men i något mindre utsträckning.

De grupper som har lägre vilja att ta studielån och ett mindre intresse av att ta lån kan, om de är beroende av lånet för att studera, även påverkas mer av lånets utformning i sina studieval. En nylig undersökning från CSN visar dock att många av dem som förklarar sig ovilliga att ta studielån ändå väljer att låna när frågan ställs på sin spets.¹⁸

Av de tidigare rapporterna går det inte utläsa hur stor betydelse enbart räntan har för att en person ska påbörja studier och ta studielån. CSN:s samlade bedömning är dock att ett räntepåslag på 0,5 – 0,6 procentenheter kommer att få mycket liten påverkan på rekryteringen till studier, men att den påverkan som ändå kan finnas främst påverkar de grupper som är mindre benägna att ta lån.

¹⁷ CSN (2017). Lånebenägenhet bland studerande med studiemedel. CSN, Rapport 2017:4.

¹⁸ CSN (2022). Vad gör ungdomar efter gymnasieskolan? CSN, Rapport 2022:1.

6.4 Konsekvenser för CSN

6.4.1 Kostnader

Den nya räntemodellen kräver anpassningar i CSN:s systemstöd för att CSN ska kunna hantera räntepåslaget på ett korrekt sätt avseende bl.a. bokföring och uppföljning.

I uppdraget ingår också att utreda möjligheten att ansöka om ny återbetalningstid. Redan i dag kan en låntagare ansöka om ny återbetalningstid men systemet behöver anpassas för att kunna hantera ansökningar som grundas på den höjda räntan.

En ansökan om ny återbetalningstid hanteras idag helt maskinellt när låntagaren skickar in sin ansökan på blankett. Den utveckling som krävs för att CSN ska kunna hantera ansökningarna om ny återbetalningstid kommer att genomföras i två steg. Först kommer CSN anpassa befintlig lösning i CSN:s systemstöd och därefter utveckla en ny e-tjänst för att öka kundnyttan och för att ytterligare effektivisera hanteringen.

Att förväntade förluster nu ska finansieras med en högre ränta kräver en stor informationsinsats som går att jämföra med höjd påminnelseavgift år 2015. Alla låntagare med studielån eller annuitetslån berörs. Alla handläggare behöver också utbildas för att vara väl förberedda inför ändringen.

I samband med utredningen har CSN även sett ett stort behov av att kunna förenkla låntagarens val av digitala utskick och öka antalet digitala utskick, både till myndighetsgemensamma brevådor och till CSN:s Mina sidor. CSN har därför valt att i denna rapport lämna ett kostnadsförslag även för denna utvecklingsinsats.

I tabellen nedan redovisas kostnaden för hela den utveckling som CSN föreslår ska genomföras inom ramen för reformen. I följande avsnitt redovisas de tre olika utvecklingsförslagen. I avsnitt 6.4.2 Lösningsförslag – Ny återbetalningstid redovisas de kostnader som utgör det minimum som krävs för att genomföra reformen med höjd ränta, ny återbetalningstid samt digitala utskick. I avsnitt 6.4.3 Lösningsförslag ökat antal digitala utskick särredovisas kostnaderna för en förbättrad service till våra kunder och där myndigheten närmar sig målet om en digitaliserad verksamhet. I avsnitt 6.4.4 Lösningsförslag – Ändrade betalningsvillkor redovisas kostnaderna för höjd ränta, ändrade betalningsvillkor samt digitala utskick.

Kostnaderna för de olika utvecklingsinsatserna är enbart uppskattningar.

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
Utgifter för it-systemutveckling															
	STIS+N	Ny e-tj	Ny utdatalösning	och ändra till e-kund inom ÅB											
Kostnadsförd utveckling: Förberedelser, utbildning mm	1,4	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lånefinansierad utveckling:															
- Utveckling STIS	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ny återbet tid i Stella: handl. fönster och ansökan i e-tjänst	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ny utdata lösning (prodsättning t jan 2025)	0,0	0,0	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ändra till e-kund inom ÅB	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utgifter för ökad administration															
- Ökade handläggningskostnader in	1,2	2,7	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
- Ökade handläggningskostnader ut	0,8	0,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Information och kommunikation	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ökad ekonomiadministration	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Ökad IT-förvaltning	0,0	0,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
SUMMA Utgifter	6,2	8,8	9,5	2,4	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
Kostnad för IT-system															
- Kostnadsförd utveckling: Förberedelser, utbildning mm	1,4	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Utveckling STIS	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ny återbet tid i Stella	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ny utdatalösning	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ändra till e-kund inom ÅB	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Kostnad för ökad administration															
- Ökade handläggningskostnader in	1,2	2,7	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
- Ökade handläggningskostnader ut	0,8	0,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Information och kommunikation	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ökad ekonomiadministration	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Ökad IT-förvaltning	0,0	0,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
SUMMA Kostnad/Anslagsbelastning	4,1	4,8	4,1	3,6	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,1	2,6	2,0	2,0

6.4.2 Lösningsförslag – Ny återbetalningstid

Den högre räntan kräver bland annat flera beloppstyper som måste särskiljas i CSN:s systemstöd. CSN:s befintliga system måste därför anpassas för de nya beloppstyperna som krävs för att hantera räntekontot (ordinarie ränta) och räntepåslaget (räntetillägget) som ska redovisas till kreditreserven.

I uppdraget ingår även att utreda ny återbetalningstid. En ansökan om ny återbetalningstid sker i dag genom att låntagaren skickar in en egenhändigt undertecknad blankett. Beslutet fattas därefter helt maskinellt. Den utveckling som krävs för att införa ett nytt ansökningsförfarande avseende ny återbetalningstid måste genomföras i två steg med hänsyn till den korta genomförandetiden. Först behöver CSN anpassa den befintliga systemlösningen. Därefter avser CSN att utveckla en ny e-tjänst för ansökan för att öka kundnyttan och för att ytterligare effektivisera hanteringen.

Systemutveckling, utbildning m.m. tidsuppskattas till 13 900 timmar till en kostnad av 8,1 mnkr. Större delen av arbetet genomförs av egen personal och en mindre del av konsulter. 1,7 mnkr av utgifterna för systemutveckling avser kostnader som ska belastas anslaget direkt och 6,4 mnkr avser utgifter som ska aktiveras och lånefinansieras. Detta att jämföra med det alternativa förslaget¹⁹ som innebär mindre systemändringar för myndigheten och därmed en halverad kostnad.

En höjd ränta påverkar alla låntagare och kräver därför en stor kommunikationsinsats, att jämföra med höjd påminnelseavgift. Även om räntehöjningen beräknas bli relativt låg finns det ett stort behov av kommunikation för att reformen ska tas emot på ett bra sätt. CSN beräknar att kostnaden för kommunikation uppgår till 0,6 mnkr.

Vidare ökar kostnaden för utbildning av handläggare för att vara förberedda inför den ökade efterfrågan i alla våra kanaler. Även handläggningen och bemötandet av kunder beräknas öka initialt. Kostnaden för ökad handläggning beräknas till 2,0 mnkr 2022, 3,6 mnkr 2023, 1,2 mnkr 2024, 0,6 mnkr 2025 för att därefter plana ut på en ökning av 0,3 mnkr. Kostnaden för CSN:s ekonomiadministration beräknas öka med 0,1 mnkr årligen från 2022 och kostnaderna för IT-förvaltning beräknas öka med 0,7 mnkr årligen från och med 2023.

¹⁹ Se kapitel 5.

Totalt beräknas anslagsbelastningen för att genomföra reformen enligt uppdraget dvs. höjd ränta och ny återbetalningstid (exklusive lösningsförslag ökat antal digitala utskick) att belasta anslaget enligt tabellen nedan.

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
SUMMA Kostnad/Anslagsbelastning	4,1	4,8	2,6	2,0	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,5	1,0	1,0	1,0

6.4.3 Lösningsförslag ökat antal digitala utskick

I samband med utredningen har CSN sett ett stort behov av att förenkla låntagarens val av digitala utskick och öka antalet digitala utskick, både till myndighetsgemensamma brevlådor och till CSN:s Mina sidor.

Kommunikation från CSN sker i dag till stor del på papper som skickas med post trots att över 80 procent av CSN:s låntagare valt en digital brevlåda som exempelvis Kivra. För att möta våra kunders efterfrågan behöver myndigheten utveckla digitala kanaler och ta fram en generell digital lösning för samtliga utskick från CSN.

För att förenkla kundens val av digitala utskick och öka CSN:s digitalisering införs en mer enhetlig hantering av digitala utskick. För att genomföra denna förbättring behöver CSN ta fram en ny generell digital lösning för att CSN i större utsträckning ska kunna meddela kund via digitala brevlådor.

Digitala utskick är effektivare, billigare och ger en säkrare leverans. Kostnaden för att notifiera kunden via sms eller e-post när det finns ett nytt meddelande att läsa är betydligt lägre än kostnaden för utdataleverantör och porto.

Utvecklingen är inte beroende av reformens ikraftträdande utan kan genomföras vid ett senare tillfälle och planeras de närmaste åren.

Systemutveckling m.m. tidsuppskattas till 11 100 timmar till en kostnad av 6,6 mnkr. Även här planerar CSN att utvecklingen ska genomföras till största delen av egen personal och en mindre del av konsulter. Denna delen av utvecklingsverksamheten består endast av systemutveckling och medför en ökad kostnad för CSN:s IT-förvaltning med 1,0 mnkr årligen från och med införandet. Av utgifterna för systemutveckling ska 0,5 mnkr belasta anslaget direkt och 6,1 mnkr avser utgifter som ska aktiveras och lånefinansieras.

Totalt beräknas anslagsbelastningen för att genomföra denna del dvs. digitala utskick att belasta anslaget enligt tabellen nedan.

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
SUMMA Kostnad/Anslagsbelastning	0,0	0,0	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,0	1,0

6.4.4 Lösningsförslag – Ändrade betalningsvillkor

Vid ett införande av ändrade betalningsvillkor istället för ny återbetalningstid bedömer CSN att kostnaderna för systemändringar och IT-administration minskar. Däremot kvarstår kostnaderna för bl.a. handläggning och ekonomiadministration som redovisas ovan i avsnitt 6.4.2.

Systemutveckling, utbildning m.m. uppskattas till en kostnad av 3,6 mnkr. Kostnaderna för IT-förvaltning beräknas öka med 0,1 mnkr årligen från och med 2023.

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
Utgifter för it-systemutveckling															
	STIS+Å	Ny e-tj	Ny utdatalösning och ändra till e-kund inom ÅB												
Kostnadsförd utveckling: Förberedelser, utbildning mm	0,7	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Länefinansierad utveckling:															
- Utveckling STIS	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ny återbet tid i Stella: handl. fönster och ansökan i e-tjänst	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ny utdata lösning (prodsättning t jan 2025)	0,0	0,0	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ändra till e-kund inom ÅB	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utgifter för ökad administration															
- Ökade handläggningskostnader in	1,2	2,7	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
- Ökade handläggningskostnader ut	0,8	0,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Information och kommunikation	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ökad ekonomiadministration	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Ökad it administration	0,0	0,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
SUMMA Utgifter	6,2	3,7	8,9	1,8	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
Kostnad för It-system															
- Kostnadsförd utveckling: Förberedelser, utbildning mm	0,7	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Utveckling STIS	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ny återbet tid i Stella	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ny utdatalösning	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0
- Avskrivningskostnad Ändra till e-kund inom ÅB	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Kostnad för ökad administration															
- Ökade handläggningskostnader in	1,2	2,7	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
- Ökade handläggningskostnader ut	0,8	0,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Information och kommunikation	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ökad ekonomiadministration	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Ökad it administration	0,0	0,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
SUMMA Kostnad/Anslagsbelastning	3,4	4,0	3,1	2,7	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,1	2,1	1,4	1,4

Totalt beräknas anslagsbelastningen för att införa en ny räntemodell och ändrade betalningsvillkor (exklusive lösningsförslag ökat antal digitala utskick) att belasta anslaget enligt tabellen nedan.

Mnkr	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	årligen därefter
SUMMA Kostnad/Anslagsbelastning	3,4	4,0	1,6	1,1	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5

6.5 Konsekvenser för jämställdheten

Kvinnor studerar längre och kommer därför ha större studieskulder. Det kommer därför vara fler kvinnor än män som har maximal återbetalningstid och därmed fler kvinnor som inte har möjlighet att ansöka om ny återbetalningstid enbart med hänsyn till den nya räntemodellen. Samtidigt har kvinnor generellt lägre inkomster och kommer i större omfattning ha rätt till nedsättning av årsbelopp och kan därefter ansöka om ny återbetalningstid på den grunden.

6.6 Konsekvenser för staten

Både införandet av möjligheten för låntagarna att ansöka om ny återbetalningstid eller ansöka om ändrade betalningsvillkor innebär att inbetalningarna minskar på kort sikt.

Återbetalningstiden kommer i de allra flesta fall enbart att förlängas marginellt om en ny återbetalningstid fastställs. CSN:s bedömning är att en ny återbetalningstid således endast kommer att minska inbetalningarna marginellt.

Låntagarnas minskade amorteringar innebär att CSN:s skuld i Riksgälden ökar och att Statens kostnad för räntesubventionen ökar eftersom cirka 30 procent av räntekostnaden för CSN:s lån i Riksgälden finansieras genom anslag för räntesubvention. Resterande 70 procent finansieras av

låntagarnas ränteinbetalningar. Statens kostnad för räntesubventionen ökar relativt lite i närtid eftersom räntan på lånet i Riksgälden är låg för närvarande och prognosticeras att fortsätta vara relativt låg under de närmsta åren. Effekten av minskade inbetalningar får dock en ackumulativ påverkan på lånet i Riksgälden och därmed även på statens kostnad för räntesubventionen.

Om inbetalningarna skulle minska med exempelvis 100 miljoner kronor årligen under åren 2024–2026 skulle räntesubventionen endast öka med cirka 0,1 miljoner kronor 2024, 0,5 miljoner kronor 2025 och 0,8 miljoner kronor 2026. Det innebär således en låg påverkan på statens utgifter de närmsta åren.

De låntagare som ansöker och beviljas ändrade betalningsvillkor får en längre återbetalningstid. En längre återbetalningstid innebär att dessa låntagare över tid kommer att betala en högre ränta än de annars skulle ha gjort. Den ränta låntagarna betalar täcker 70 procent av CSN:s ränta på lånet i Riksgälden och 70 procent av räntepåslaget för finansiering av kreditförluster. Resterande 30 procent av CSN:s ränta på lånet i Riksgälden och 30 procent av räntepåslaget finansieras via anslaget Statens utgifter för studiemedelsräntor.

6.6.1 En jämförelse mellan ny återbetalningstid och ändrade betalningsvillkor

Det är rimligt att anta att inbetalningarna kommer att minska mer med ändrade betalningsvillkor än med ny återbetalningstid. Det med hänsyn till att målgruppen är större. Hur mycket inbetalningarna kommer att minska beror på hur många fler låntagare som ansöker om ändrade betalningsvillkor samt skuldstorlek och ålder hos de som ansöker. Det kan antas att låntagarens incitament att ansöka om ändrade betalningsvillkor ökar med stigande skuld eftersom det är låntagare med hög skuld som förändrar sin månadskostnad mest.

En utvidgad målgrupp

Med hänsyn till att målgruppen för ändrade betalningsvillkor är större än målgruppen för ny återbetalningstid bedömer CSN att fler kommer att ansöka om ändrade betalningsvillkor jämfört med ny återbetalningstid

Den tillkommande målgruppen kan antas ansöka i högre utsträckning

Det kan också antas att låntagarens incitament att ansöka om ändrade betalningsvillkor ökar med stigande skuld eftersom det är låntagare yngre än 39 år med hög skuld som förändrar sin månadskostnad mest. Den tillkommande målgruppen kan därför antas ansöka om ändrade betalningsvillkor i högre utsträckning.

Fler äldre låntagare får en längre återbetalningstid

Inför möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor ska lånet återbetalas enligt de regler som gäller annuitetslån utbetalda från och med januari 2022. Det innebär att återbetalningstiden som längst blir 25 år eller den kortare tid som återstår till dess låntagaren fyller 64 år. Detta kan jämföras med ny återbetalningstid då återbetalningstiden som längst blir 25 år eller den kortare tid som återstår till dess att låntagaren fyller 60 år. Med ändrade betalningsvillkor kommer återbetalningstiden inte att kortas av för låntagare yngre än 36–39 år och en skuld större än cirka 215 000 kronor.

Kassaflödespåverkan

Utbetalningar

Utbetalningar av studielån bedöms inte påverkas av införande av en ny räntemodell och en räntehöjning i storleksordningen 0,5–0,6 procentenheter.²⁰

Inbetalningar

Det är svårt att göra en beräkning av hur mycket inbetalningar kommer att minska. Vid en beräkning baserad på en genomsnittlig skuld på 215 743 kronor och att den genomsnittliga åldern på låntagare med en maximal återbetalningstid på 25 år är 39 år per januari 2022. Det genomsnittligt debiterade årsbeloppet 2021 för låntagare med en maximal återbetalningstid på 25 år uppgick till 9 500 kronor. Vid ändrade betalningsvillkor skulle denna genomsnittlige låntagare få lägsta möjliga årsbelopp på 7 245 kronor det första året. Skillnaden mellan 9 500 kr och 7 245 kr är 2 255 kr.

Alt.1. Om 120 000 låntagare ändrar betalningsvillkor uppskattas inbetalningarna minska med 271 miljoner kronor år 1.

Alt 2. Om 50 000 låntagare ändrar betalningsvillkor uppskattas inbetalningarna minska med 113 miljoner kronor år 1.

Alt 3. Om 20 000 låntagare ändrar betalningsvillkor uppskattas inbetalningarna minska med 45 miljoner kronor.

Påverkan på förväntade förluster

Med ändrade betalningsvillkor kan återbetalningstiden fastställas till och med det år låntagaren fyller 64 istället för 60 år. Detta bedöms inte påverka förväntade förluster eftersom låntagare i åldern 61–64 år bedöms ha liknande inkomster som låntagare i åldern 57–60 år.

Ändrade betalningsvillkor innebär för låntagare äldre än 35 år en förlängd återbetalningstid jämfört med ny återbetalningstid. Vidare kommer låntagare med en maximal återbetalningstid att kunna beviljas ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor bedöms därmed innebära en marginell ökning av avskrivningar på grund av dödsfall och en marginell ökning av avskrivningar på grund av synnerliga skäl (trygghetsregler) jämfört med ny återbetalningstid. Låntagarna betalar ett lägre belopp i början och får därmed en högre skuld och det tillkommer år med sannolikhet att avlida eller att något inträffar som innebär att låntagaren kan ha rätt till synnerliga skäls avskrivning.

Ändrade betalningsvillkor kan samtidigt ge låntagare en nystart i återbetalningen, vilket kan innebära att låntagare har lättare att följa sin ordinarie betalningsplan istället för att söka om nedsättning.

Sammantaget är effekten av ändrade betalningsvillkors påverkan på förväntade förluster svår att bedöma. CSN bedömer dock att ändrade betalningsvillkor inte kommer att påverka förväntade förluster för studielånen i någon större utsträckning. Möjligen kan det leda till en marginell ökning av förväntade förluster. Samtidigt innebär en förlängd återbetalningstid att låntagaren

²⁰ Bedömningen kan motiveras med hänvisning avsnitt 6.3 Konsekvenser för studiemedlets rekryterande effekt

över tid betalar ett högre räntepåslag. En ökning av förväntade förluster skulle öka räntepåslaget eftersom förlusterna ska bäras av låntagarna i den nya räntemodellen. CSN har i rapporten om räntemodellen gjort en känslighetsanalys och beräknat att en ökning av förväntade förluster för lånefordran med 300 miljoner kronor kräver en höjning av räntepåslaget med 0,01 procent. 70 procent av höjningen, det vill säga 0,007 procent, skulle öka låntagarnas räntepåslag. Resterande 30 procent av räntepåslaget, det vill säga 0,003 procent, skulle öka räntesubventionen.

7 Författningsförslag

7.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Enligt riksdagens beslut föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1999:1395) att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska införas en ny punkt, 24, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24. En återbetalningsskyldig låntagare som har studielån beviljade enligt studiestödslagen (1999:1395) i dess lydelse före den 1 januari 2022 med en fastställd återbetalningstid enligt 4 kap. 4 § andra stycket kan efter ansökan få en ny återbetalningstid fastställd med hänsyn till den nya räntesättning som gäller från och med 2023. Därvid tillämpas 4 § i dess lydelse före den 1 januari 2022.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas för studielån som har lämnats före den 1 januari 2022.

7.2 Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

Regeringen föreskriver att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska införas en ny punkt, 13, av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13. Centrala studiestödsnämnden får meddela föreskrifter om hur en ansökan om ny återbetalningstid enligt punkt 24 i ikraftträdande och övergångsbestämmelserna till lagen (2022:xxx) om ändring i studiestödslagen (1999:1395) ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas för studielån som har lämnats före den 1 januari 2022.

7.3 Alternativt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att punkten 5 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lag (2021:475) om ändring i studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse

5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Föreslagen lydelse

5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen.

Den som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen.

De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas för studielån som har lämnats före den 1 januari 2022.